

EDITO

MOET MORALISEREN?

Over de 'politieke' kantjes van zorgethiek

Op 13 november jl. organiseerde het Nederlandse vakblad Zorg + Welzijn en Verdiwel, de vereniging van welzijnsdirecteuren, een groot Welzijnsdebat onder de titel "Moraliseren moet!" Nu klinkt 'moraliseren' voor ons nogal negatief: het opgestoken vingertje, weet je wel. Maar misschien is dat in het vrije Nederland, waar toch ook de 'bemoeizorg' ontstaan is, wel anders? Feit is dat op het debat diverse sprekers met scherpe stellingen ingingen op morele dilemma's die professionals in hun werk tegenkomen. Geïnteresseerden kunnen een en ander nalezen op de website www.zorgwelzijn.nl, onder 'dossiers'. Wij beperken ons hier tot enkele vaststellingen¹.

Het is wellicht geen echt nieuws als er opgemerkt wordt dat professionals worstelen met dilemma's in de zorg. Het is echter zorgwekkend als men vaststelt dat ze hierbij alleen kunnen terugvallen op hun eigen intuïtie en ervaring. Dit is, zoals Lia van Doorn stelde, niet alleen niet controleerbaar en niet effectief, maar onderstreept ook de noodzaak tot ondersteuning van die professionals bij hun morele oordeelsvorming. Zij pleit in dit verband, naar analogie met de jurisprudentie in het recht, voor het ontwikkelen van een 'moresprudentie', een "database met uitspraken en bewezen interventies in de hulpverlening." De beroepsgroeperingen en de instellingen moeten hier volgens haar werk van maken: zij dienen ervoor te zorgen dat professionals de ruimte en de tijd hebben om morele keuzes met elkaar te bespreken.

Tegelijkertijd werd, onder meer vanuit de jeugdzorg en het buitengewoon onderwijs, van leer getrokken tegen een te verregaande regelgeving en overheidsbemoeienis: "Hulpverleners moeten opstaan en onwerkbare beleidsregels aan de kaak stellen." Jacko van der Meulen stelde dat zijn medewerkers "ondanks of juist dankzij de intensieve overheidsbemoeienis" de weg kwijt zijn en niet meer weten waar de grens ligt van verantwoorde opvoeding. "Murw geslagen door de druk die op de sector wordt uitgeoefend, kiezen de werkers voor veiligheid boven alles." Ze gaan dan ook terug kiezen voor meer ingrijpende maatregelen en sneller signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling melden, om zo zichzelf in te dekken tegen mogelijke aansprakelijkheidseisen.

1. Gebaseerd op: Caroline Stam, *Professionals smeken om duidelijke normen*, in: *Nieuwsbrief Zorg + Welzijn*, 17 november 2008.

Deze vaststellingen verwonderen ons niet. Ook bij ons merken we soortgelijke tendensen. Toch zul je ons niet onmiddellijk horen pleiten voor een “database met bewezen interventies”. (Elders in dit nummer kan je inspiratie opdoen voor het debat over evidence-based practice en practice-based evidence...) Wij geloven meer in het bevorderen van de bespreekbaarheid van (ethische) dilemma’s in de zorg. Hiervoor hebben we al heel wat initiatieven genomen. Onder meer met de blikopeners vanuit het Centrum voor Ethiek en Zingeving in het welzijnswerk en met de Ethische Adviezen van het Vlaams Welzijnsverbond. Je zou kunnen stellen dat het hier gaat over ‘practice-based ethics’...

Met zijn ethische adviezen wil het Vlaams Welzijnsverbond de welzijnswerkers én hun organisaties geen “database” aanbieden met pasklare antwoorden op hun morele dilemma’s, maar het wil hen vooral aan het denken zetten. Niet ieder voor zich (zoals het spreekwoord zegt), maar in overleg met collega’s in de eigen voorziening en daarbuiten, met de directies en beheerders, maar zeker ook met de (vertegenwoordigers van) cliënten(groepen) en de samenleving. Ook over morele kwesties en dilemma’s.

Hiermee zitten we op de lijn van onze Nederlandse collega’s. En samen met hen pleiten we er ook voor dat onze welzijnswerkers niet alleen hun verantwoordelijkheid opnemen voor de zorgvrager waarmee ze direct geconfronteerd worden, maar ook naar de voorzieningen toe en naar de samenleving. Ethiek mag geen zoethoudertje zijn, en mag niemand – ook vanuit het beleid niet – uit de wind zetten. Ethiek rijmt immers op kritiek. Al moeten we toegeven dat de sociaal-kritische, zogenaamde ‘politieke’ component van de Zorgethiek het minst uitgewerkt is. Nog te vaak wordt ethiek gezien als iets tussen de hulpverlener en de hulpvrager.

Het vijfde advies van de Ethische Commissie van het Vlaams Welzijnsverbond, dat eerstdaags op een studiedag² in Leuven voorgesteld wordt, zoomt net in op de positie van de hulpverlener ‘tussen aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid’, en wat de voorziening hieraan kan doen. Wanneer hulpverleners er alleen voor staan, leidt dit ofwel tot risicogedrag, ofwel tot aansprakelijkheidsangst. Noch risicogedrag, noch aansprakelijkheidsangst leidt tot goede hulpverlening. Het is de verantwoordelijkheid van het voorzieningenbeleid dat hulpverleners op een verantwoorde manier (“gerust bewust”) hulp kunnen bieden. Verantwoordelijkheid blijft immers één van de kernbegrippen in de zorgethiek. Niet alleen voor de individuele hulpverlener, maar ook voor het voorzieningenbeleid en ten aanzien van de samenleving.

Misschien moeten we de discussie daarover én over die ‘politieke’ kantjes van de zorgethiek maar eens aangaan. Iedere geïnteresseerde krijgt daartoe alvast de kans op 23 januari e.k.

Fons Geerts
Eindredacteur

2. Studiedag ‘Tussen aansprakelijkheid en verantwoordelijkheid’ op vrijdag 23 januari 2009 in het provinciehuis te Leuven. Meer info via www.vlaamswelzijnsverbond.be, onder ‘activiteiten’.